

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проєкт)
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ТРЕНЕРІВ З ВИДІВ СПОРТУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ З
ВІЛЬНОЇ БОРОТЬБИ»»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи FKS1-M21
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Лисак Ангеліна Вікторівна

Керівник: **Стасюк І. І.**, кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент

Рецензент: **Прозар М. В.**, кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	7
1.1. Сучасні аспекти підготовки майбутнього тренера у системі вищої освіти.....	7
1.2. Особливості формування професійних компетентностей сучасного тренера	12
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	21
2.1. Методи дослідження	21
2.2. Організація дослідження.....	24
РОЗДІЛ 3. ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДІВ СПОРТУ	25
3.1. Модель формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у майбутніх тренерів з видів спорту	24
3.2. Особливості робочої програми освітнього компоненту, як основна складова підготовки кваліфікованого тренера з вільної боротьби.....	30
3.3. Рівень сформованості загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у здобувачів вищої освіти групи СПВ/ПСМ з вільної боротьби.....	57
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ВО – вища освіта;
- ЗВО – заклад вищої освіти;
- ОК – освітній компонент;
- ОП – освітня програма;
- ОПП – освітньо-професійна програма;

ВСТУП

Актуальність теми. На думку більшості педагогів вищої школи (як українських, так і закордонних), компетентнісна парадигма навчання є однією з найбільш ефективних підходів до підготовки фахівців усіх галузей суспільного життя. Така концепція є гідною відповіддю педагогічної науки на запити світового суспільного розвитку та вимоги сучасного виробництва. На думку В. М. Аніщенко, «усе більш і більш звичайною стає ситуація, коли роботодавці вимагають, щоб профпідготовка здійснювалась на засадах компетентності...Тому одним із основних завдань професійного навчання на зламі сторіч є створення умов для досягнення професійних кваліфікацій, заснованих на компетентності» [4, с. 382].

Система вищої освіти України у болонському спрямуванні має бути зорієнтована лише на її розвиток і набуття якісних ознак, глибокого розуміння, порівняння з європейськими критеріями і стандартами та визначення можливості її вдосконалення на новому етапі розвитку.

Наразі питання покращення якості вищої освіти спричинило пошук методологічних шляхів до вирішення зазначеної проблеми. І саме одним із основних напрямів було визнано становлення у сучасній вищій освіті компетентнісної парадигми, яка базується на компетентнісному підході й спонукає до практичного здійснення зв'язку сфери освіти зі сферою праці.

Загальні та фахові компетентності здобувачів вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт визначені стандартами вищої освіти відповідно першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів зазначеної спеціальності. Відповідно до цих стандартів розробляються освітні програми, які є фундаментальними під час розробки робочих програм навчальних дисциплін. Тому зазначимо, що фахові компетентності майбутніх тренерів з видів спорту у процесі вивчення навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення з вільної боротьби» мають відповідати вищезазначеним нормативним документам.

Високий рівень компетентності як результат професійного розвитку на певному етапі передбачає гармонійне поєднання інтелектуальних, соціальних, професійних та особистісних компетенцій. Яким чином це відбувається під час освітнього процесу, ми продемонструємо у нашому науковому дослідженні.

Варто зазначити, що питанням загального компетентнісного підходу у процесі здобуття вищої освіти займалось чимало дослідників. Зокрема, Аніщенко В. М. (2015), Лісова С. В. (2011), Биков В. Ю. (2010), Шаров С. В. (2019), Ягупов В. В. (2017), Воробієнко П. П. (2016) та інші. Проте вузькоспеціалізованих досліджень, які б стосувались формування фахових компетентностей під час вивчення освітніх компонентів здобувачами вищої освіти спеціальності 017 Фізична ультра і спорт, дуже мало. Цим і зумовлена актуальність нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – процес формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у здобувачів вищої освіти у процесі навчально-тренувальних занять у групах спортивно-педагогічне вдосконалення з вільної боротьби.

Предмет дослідження – навчально-тренувальний процес здобувачів вищої освіти в групах спортивно-педагогічне вдосконалення з вільної боротьби.

Мета дослідження полягає у дослідженні теоретико-методологічних засад формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у здобувачів вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. На теоретичному рівні дослідити поняття компетентність.
2. Визначити критерії, показники та рівень сформованості спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у майбутніх тренерів з видів спорту, які спеціалізуються у вільній боротьбі.
3. Обґрунтувати та експериментально перевірити комплекс педагогічних умов формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у майбутніх тренерів з видів спорту, які спеціалізуються у вільній боротьбі.

Методи дослідження: загальнонаукові методи дослідження: аналіз, синтез, систематизацію; обробка літературних джерел: наукових, методичних, нормативних документів, освітньо-професійних програм, робочих програма освітніх компонентів; соціологічні методи дослідження, а саме анкетне опитування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані педагогічні умови, засоби формування професійної компетентності майбутніх фахівців-тренерів, розроблений діагностичний матеріал, можуть бути реалізовані в системі професійної фізкультурної освіти та підвищення кваліфікації фахівців-тренерів. Матеріали дослідження можуть бути використані при розробці спецкурсів для студентів педагогічних коледжів та спеціалізованих закладів вищої освіти, під час проведення курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогів у масовій практиці. Розроблені підходи до формування професійної компетентності майбутніх тренерів з вільної боротьби можуть бути використані у системі підвищення кваліфікації спортивно-педагогічних спеціалістів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 5-6 жовтня 2021 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 67 сторінках, з яких 61 основного тексту, вона містить 4 таблиці. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку 54 використаних літературних джерел.

ВИСНОВКИ

1. Становлення України як незалежної демократичної європейської країни спрямовано на адаптацію національної освіти до соціально орієнтованої економіки, трансформацію й інтеграцію в європейський і світовий освітній простір. Вихід української освіти на європейський ринок освітніх послуг залежить від її якості. Якість освіти – це загальний показник розвитку суспільства в певному часовому поступі, суспільна характеристика держави. Сучасне життя потребує від людини ґрунтовних знань, тому завданням освіти є зробити ці знання складовою особистості, її сутністю, основою життя. Якість освіти визначають освітні стандарти, якість навчання, сучасні технічні засоби навчання, навчально-методичне забезпечення та ін. Серед основних чинників, які забезпечують якість освіти, слід зазначити насамперед професійну підготовку викладачів, матеріально-технічну базу, відповідність робочим програм сучасним вимогам та ін. Організація нової системи освіти потребує принципово нових підходів до побудови моделі сучасного фахівця. Ринок праці все більше залежить від навичок високого рівня та переносних компетенцій, тому вища освіта має озброїти здобувачів поглибленими знаннями, навичками та компетенціями, потрібними для успішної професійної кар'єри.

За результати вивчення освітнього компоненту «Спортивно-педагогічне вдосконалення з вільної боротьби» у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів сформувалися наступні фахові компетентності:

- здатність проводити тренування та супроводження участі спортсменів у змаганнях;

- здатність зміцнювати здоров'я людини шляхом використання рухової активності, раціонального харчування та інших чинників здорового способу життя;

- здатність до безперервного професійного розвитку;

- здатність використовувати набуті теоретичні знання, практичні вміння та навички для проведення кондиційних тренувань з видів спорту;
- здатність здійснювати спортивний відбір та орієнтацію дітей, підлітків та молоді для занять видами спорту;
- здатність використовувати традиційні, авторські форми та методи для організації і проведення спортивно-масових заходів з видів спорту;
- здатність у процесі практичної підготовки вдосконалювати теоретичні знання, практичні вміння та навички для підвищення своєї професійної майстерності.

3. Результати діагностики самооцінки особистості показали, що у більшості студентів (55%) завищена самооцінка особистості, коефіцієнт кореляції варіює в межах від 0,7 до 0,85. Адекватну самооцінку мають 35% респондентів (коефіцієнт кореляції дорівнює приблизно 0,5), і у 15% учасників тестування, що залишилися, виявлено занижену самооцінку особистості (коефіцієнт кореляції менше 0,4).

4. Як показали результати діагностики мотивації професійної діяльності, половини студентів (50 %) переважають зовнішні негативні мотиви. У 30% зовнішня мотивація перевищує внутрішню, але співвідношення зовнішніх негативних та зовнішніх позитивних мотивів рівне. І лише в 20% респондентів внутрішні мотиви переважали над зовнішніми негативними мотивами і дорівнювали зовнішнім позитивним мотивам. Таким чином, переважаючими мотивами професійної діяльності є зовнішні мотиви, що підтверджує зроблений раніше висновок про низький рівень педагогічної спрямованості особистості більшості студентів, які беруть участь у дослідженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєв А. К., Ребар І. В. Теорія і методика викладання вільної боротьби: навчально-методичний посібник. Вид. 2-е, пероб. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2018. 299 с.
2. Алексєєв А. Ф., Єзан В. Г. Теорія та методика спортивної боротьби. Харк. держ. акад. фіз. культ. Харків : ХДАФК, 2010. 146 с.
3. Аль-Фарабі. Книга релігії. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://cutt.ly/DMnHuI9>.
4. Аніщенко В. М. Відкрите професійне навчання на засадах компетентності – сучасний, гнучкий засіб підготовки персоналу. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. у 2-х част. Ч-1 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2015. С. 381- 384.
5. Бережна Ж. В. Модель формування професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2012. № 4 (22). С. 221-228.
6. Бережна Ж. В. Особливості професійної компетентності майбутнього тренера. Електронний ресурс. Режим доступу : http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2010/6/6_2010.pdf#page=46.
7. Березюк О. С. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 193-209.
8. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід. Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень. За заг. ред. В. І. Лозової. Харків : Апостроф, 2011. С. 188-216.
9. Бурман Л.В. Педагогічні умови формування діалогічних умінь у студентів вищих навчальних педагогічних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук :

13.00.04 - теорія і методика проф. освіти. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2008. 22 с.

10. Воробієнко П. П., Ложковський А. Г. Компетентнісний підхід у вищій освіті – від теорії до практики. Вища школа. 2016. № 6. С. 13-20.

11. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2014. 417 с.

12. Домбровська С. М. Болонський процес, як один з напрямів державного реформування освіти. Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу. Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»: зб. наук. пр. Нац. академія пед. наук України. Київ : Вид-во «Педагогічна преса». 2012. № 3. С. 124-126

13. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III. Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів (станом на 01.02.2003 р.). Харків : Гриф, 2003. С. 37-95.

14. Кочубей Т. Д., Іващенко К. В. Системний підхід у вищій школі: навч. посіб. Умань : ПП Жовтий О.О., 2014. 131 с.

15. Кузьміна О. В. Ян Амок Коменський – фундатор педагогічної науки. Актуальні питання сучасної педагогіки 2016. Випуск 3.3. С. 3-9.

16. Лісова С. В. Компетентнісний підхід у вищій освіті: зарубіжний досвід. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 34-53.

17. Мазур В. Й., Гуска М. Б. Динаміка показників спеціальної витривалості спортсменів-борців. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів у 3-х томах. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19. Т. 2. С. 107-108.

18. Методика викладання дзюдо в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник. Київ-Чернівці : Букрек, 2020. 380 с.

19. Моргун В. Ф. Трудова педагогіка добра від А. Макаренка до О. Захаренка та І. Зязюна. 2008. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/106/1/morgun%5b1%5d.pdf>.

20. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. рекомендації. [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. Київ : Атіка, 2010. 88 с.

21. Освітньо-професійна програма «Тренер з видів спорту» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт (редакція 2022 року). Режим доступу : <https://cutt.ly/DMnd0dN>.

22. Освітньо-професійна програма «Тренер з видів спорту» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт (редакція 2021 року). Режим доступу : <https://cutt.ly/9Mnd4vH>.

23. Освітньо-професійна програма «Тренер з видів спорту» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт (редакція 2022 року). Режим доступу : <https://cutt.ly/SMns67r>.

24. Освітньо-професійна програма «Тренер з видів спорту» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт (редакція 2021 року). Режим доступу : <https://cutt.ly/CMndyFq>.

25. Освітньо-професійна програма «Тренер з видів спорту» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт (редакція 2020 року). Режим доступу : <https://cutt.ly/2MndObK>.

26. Освітньо-професійна програма «Тренер з видів спорту» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт (редакція 2019 року). Режим доступу : <https://cutt.ly/TMndXlr>.

27. Павлюк Є. О. Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців з олімпійського та професійного спорту у вищих навчальних закладах. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наукових праць [ред. проф. С. С. Єрмакова]. Харків, 2012. № 2. С. 92-95.

28. Павлюк Є. О. Чопик Т. В. Критеріальний підхід розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів в процесі їх професійного становлення. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2015. Випуск 1. С. 13-18.

29. Павлюк Є. О. Форми професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів у процесі навчання у ВНЗ. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія. Педагогіка і психологія. 2014. Вип. 42(2). С. 82-86.

30. Первачук Р.В. Удосконалення фізичної підготовки кваліфікованих борців вільного стилю з використанням спрямованого впливу на системи енергозабезпечення: дис... на здобуття наук. ступ. канд. наук з фіз. вих. та спорту. Львів, 2016. 208 с.

31. Прозар М. В., Зубаль М. В., Райтаровська І. В., Мазур В. Й. Практична підготовка здобувачів вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт ступенів вищої освіти "бакалавр" та магістр" : [навч. посіб.]. Кам'янець-Подільський : Віт'А Друк, 2021. 168 с.

32. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 564 с.

33. Робоча програма з освітнього компоненту «СПВ/ПСМ з вільної боротьби». Розробник: М. Б. Гуска. Режим доступу : <https://cutt.ly/aMnfmAy>.

34. Савіцька В. В. Забезпечення інноваційного педагогічного процесу в закладах вищої освіти (ЗВО): вимога часу. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. О. Бартош. Ужгород : Говерла, 2022. Вип. 1 (50). С. 256-259.

35. Самборська Н. М. Соціально-комунікативна компетентність майбутніх медичних працівників у контексті системного та компетентнісного підходів. Проблеми освіти: наук.-метод. зб.; Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. 2015. № 85. С. 97-101.

36. Сидоренко В. В. Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної

освіти. Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком. 2016. № 7-8 (48). С. 22-29.

37. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 567.

38. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 11.05.2021 р. № 516.

39. Строїнська Д. О. Психологічні особливості подолання тривожності у студентів. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://cutt.ly/cMnG6Ga>.

40. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ : Рад. шк., 1988. 304 с.

41. Талаш І. Науково-психологічний аналіз компетентності як наукової категорії. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://cutt.ly/kMnJNMK>.

42. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін [та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2012. 390 с.

43. Теорія системності і системний підхід в професійній діяльності тренера : навчально-методичний посібник. В. В. Мулик, О. І. Камаєв. Харків : ХДАФК, 2017. 88 с.

44. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти пед. ун-тів за спец. 013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта. Харків : ХНПУ, 2021. 90 с.

45. Хижняк О. Системний підхід у професійно-практичній підготовці майбутнього тренера з боксу у закладах вищої освіти. Витоки педагогічної майстерності. 2019. Випуск 24. С. 218-221

46. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя. Інноватика у вихованні. 2016. С. 30-38.

47. Чопик Т. В. Аналіз професійної освіти тренера-викладача у процесі фахової підготовки. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Хмельницький. 2012. № 62. Серія: педагогічні та психологічні науки. С.144-149.

48. Чопик Т. В. Дієвість педагогічних умов і моделі розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки. Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці. 2013. Вип. 654. С. 182-193.

49. Чопик Т. В. Педагогічні умови професійної підготовки у вищому навчальному закладі майбутніх тренерів-викладачів. Здоров'я, фізичне виховання і спорт в умовах сьогодення: зб. пр. наук-практ. конференції, присвяченої Року спорту та здорового способу життя і 50-річчю Хмельницького національного університету. 2012. Хмельницький. 21-22 вересня. С.100-103.

50. Шамардін В. Структура функціональної підготовленості футболістів. Футбол-профі. Київ. 2007. № 3 (10). С. 12-18.

51. Шапаренко А. В. Аналітичні аспекти формування професійно-рухової компетентності у майбутніх тренерів. Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Полтавський нац. пед. ун-т імені В. У. Короленка. Полтава. 2022. С. 339-344.

52. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. магістратури. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. 120 с.

53. Шаров С. В. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки (4). С. 194-199.

54. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://cutt.ly/NMnKN14>.